

Yeni İstanbul Gazetesi

Cumhuriyet dönemi basın hayatı.

Basın tarihinde “Yeni İstanbul” adıyla ilk gazete 9 Kasım 1918’de İstanbul’da yayınlanmaya başladı. Daha sonra bu gazetenin ismi “Türkçe İstanbul” olarak değiştirildi. Milli Mücadele karşıtı bir yayın izleyen Türkçe İstanbul gazetesi 1921’de kapandı.

“Yeni İstanbul” gazetesi 1 Aralık 1949’da ikinci kez aynı adla yayınlanmaya başlandı. Bu gazetenin daha önce yayınlanan gazeteyle, idari, iktisadi ve kurumsal bakımdan hiçbir bağı yoktu. Yayınlanan bu gazete siyasi ve iktisadi alanlarda günlük olarak yayınlanan bir basın organıydı. Gazetenin sahibi ve kurucusu Habib Edip Törehan’dı. Gazete Yeni İstanbul Neşriyat Limited Şirketi adına yayınlanıyordu. Habip Edip Bey, basın dünyasından gelen bir gazete patronu değildi. Kendisi mülkiyeyi tamamladıktan sonra bir süre öğretim üyeliği yaptı, yurt dışına çıkarak Almanya ve İsviçre’de ticaretle meşgul oldu. Törehan, büyük ekonomik imkânlarla memleketine döndüğünde iddialı bir gazeteyle basın dünyasına giriş yaptı.

Törehan, Babıali’den çıkarak matbaasını Beyoğlu Tünel’de yaptırdığı binaya yerleştirdi. Dönemin en ileri teknolojisi ve modern cihazları kullanıldı. Mavi başlıkla yayınlanan bu gazete diğer gazetelerden farklı olduğunu iddia ediyordu. Altı sayfa olarak yayınlanan gazetede siyasi, ekonomi ve kültürel yayınlar dikkat çekiyordu. Son sayfa tamamen reklamlara ayrılmıştı. Gazetenin öncelikli hedefleri; 1. Memleketin iç ve dış siyasetini samimi bir şekilde tarafsızlıkla ortaya koymak. 2. Memlekette okuma hevesini artırarak toplumu bilgilendirmek. 3. İnkılabın memlekette daha hızla yerleşmesine katkı sağlayarak taassup ve cehalet gibi zararlılarla mücadele etmek. 4. Zamanın kültürüne uyarak memleketimizle medeni dünya arasında bir köprü olarak memleketin kültürel gelişimine katkı sağlamaktır.

Hürriyet gazetesinin aksine büyük kitlelere değil, daha elit bir kitleye hitap etmeyi yeğliyordu. Habip Edip Bey, gazetenin neşrinde hiçbir şahsi, siyasi ve maddi bir beklentisinin olmadığını özellikle söylüyordu. Gazete Demokrat Partinin siyasi çizgisine yakın bir yayın politikası izliyordu. Fakat laiklikte de son derece hassastı.

Yeni İstanbul, ağırlıklı olarak ekonomi konularıyla ilgilenen bir gazeteydi. Basında ilk kez “Memleket ve Dünya Borsa ve

Piyasaları” başlığı altında ekonomik veriler düzenli olarak paylaşılmaya başlandı. Bu sebeple Habip Edip Bey, spor haberlerine pek sıcak bakmadı. Yayın politikasında günlük kaygılardan ve anlamsız polemiklerden uzak durdu. Gazetenin daha fazla satılması için abonelik sistemine geçildi. Aboneler arasında çekilen kurayla okuyuculara çeşitli ödüller verildi. İlk gazete piyangoculuğunu başlatan basın organlarından birisi oldu. Bu kampanyalarla gazetenin tirajı 50-60 binlere ulaştı.

Gazetenin başyazarlığını gazeteyi kuran Habip Edip Törehan yaptı. Gazetenin ilk sayısında Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Namık Zeki Aral, Yaşar Nabi, Reşat Nuri Güntekin ve Aydın Gören gibi isimler yer aldılar. Yazar kadrosu genişledi. Bedii Faik, Falih Rıfki Atay, Reşat Nuri Drago, M. Necmi, Hüseyin Avni Şanda, İlhan Tarus, Ömer Sami Coşar, Tarık Buğra, İlhan Selçuk, Vedat Nedim Tör gazetenin yazarları arasında yer alıyordu. Turhan Selçuk da karikatür çiziyordu. Abdi İpekçi, Beyoğlu muhabiri olarak çalışıyordu. Ancak 1952’de gazetenin iki önemli ismi Falih Rıfki Atay ve Bedii Faik gazeteden ayrıldılar. Bu durum gazetenin tirajlarını bir hayli sarstı.

27 Mayıs 1960 askeri darbesiyle birlikte basında bütün dengeler değişti. Askeri yönetim basına yönelik yeni hukuki düzenlemeler yaptı. Askerlerin basına yönelik tavrı gazeteciler arasında hoşnutsuzluğa sebep oldu. Yönetimi protesto eden bazı gazeteler 10 Ocak 1961’de ortak bir bildiri yayınlayarak üç gün süresince yayınlarına ara verdiler. Askeri yönetimi protesto eden bu gazeteler arasında Yeni İstanbul’da yer aldı.

Habip Edip Törehan’ın geçmişte Celal Bayar’la kişisel dostluğu ve gazetenin DP’ye yakın yayın politikasını bilen askeri yönetim, gazete hakkında çeşitli soruşturmalar açtı. Bu baskılara fazla dayanamayan Habip Edip Törehan, 5 Ocak 1962’de gazeteyi Gökhan Evliyaoğlu’na sattı. Törehan, gazeteyi o dönem için sembolik bir fiyatla devrederek basın dünyasından hızlı bir çıkış yaptı.

Gökhan Evliyaoğlu ile Hami Tezkan gazeteyi aldıktan sonra gazetenin içeriğinde ve siyasi duruşunu yeniden belirlediler. Öncelikle gazete isminin yanına logo şeklinde “demokrasiye, insan haklarına söz ve fikir hürriyetine bağlı milliyetçi, muhafazakar, halk gazetesi” ifadesi eklendi. Gazetenin umumi neşriyat müdürlüğünü Hami Tezkan üstlenirken, yazı işleri müdürlüğünü Orhan Koloğlu yapıyordu. Gazetenin yazar kadrosunda da değişiklikler yaşandı. Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarık Buğra, Necdet Rüştü Efe, Vecdi Bürün, Fethi Tevetoğlu, İsmail Hami Danişment ve Karakoç yazılar yazmaya başladılar. Bu arada gazetenin başyazarlığını Gökhan Evliyaoğlu ile Peyami Safa yapıyorlardı. Altı sayfa yayınlanan gazeteye spor bölümü de ilave edildi.

Evliyaoğlu Yeni İstanbul’u, Mayıs 1964’de elinden çıkardı. Gazetenin künyesinde sahibi olarak Taha Akburak’ın adı geçerken gazetesinin umum müdürlüğünü Kemal Moran, yazı işleri müdürlüğünü Sadettin G. Elgin yapıyordu. Yazar kadrosu aynı çizgi üzerinde Ali Fuad Başgil, Arif Nihat Asya, Aclan Sayılğan, Galip Erdem, Tekin Erer ve Refik Halit Karay gibi isimlerden oluşuyordu. Gazeteye “Aile ve Kadın” ile “Sanat ve Kültür” gibi yeni bölümler ilave edildi. Logonun yanındaki yazı biraz kısaltılarak “Demokrasi ve insan haklarına bağlı milliyetçi halk gazetesi” olarak değiştirildi.

Gazetenin mülkiyeti ve kontrolü 1 Nisan 1965’te Uzan ailesine geçti. Gazete künyesinde gazetenin sahibi olarak önce Dr. Yavuz Uzan daha sonra Temmuz 1966’da Kemal Uzan’ın adı geçmeye başladı. Gazetenin genel yayın müdürlüğünü Erol Dalı yazı işleri müdürlüğünü de Kayhan Sağlamer yaptılar. Kemal Uzan, gazeteye pek çok ünlü gazeteciyi transfer etti. Kurtul Altuğ, Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Kayhan Sağlamer ve Feridun Kandemir yazı yazmaya başladılar. Birinci sayfanın solunda Yeni İstanbul imzalı başyazı yayınlanırken sol alt köşede Kurtul Altuğ gündeme ilişkin

değerlendirmelerde bulunuyordu.

Kemal Uzan, basın dünyasına hızlı ve oldukça iddialı bir giriş yaptı. Gazetenin tirajını artırmak için promosyon ve piyangolara başlandı. Yeni İstanbul gazetesi “Tarihi İstanbul” isimli bir kitabı fasikül olarak okuyucularına dağıtmaya başladı. Magazine önem veren gazetede tarihi roman, çizgi roman ve karikatürler, aşk hikâyeleri ve genişletilmiş bir spor bölümü de vardı. Dini günlere de büyük hassasiyet gösteriliyordu. 8 sayfa yayınlanan gazetede yazar kadrosu her gün daha da genişledi. Ömer Sami Coşar, Nail Güreli, Hasan Yılmaz, Dinçer Güner ve Ressam Nezihe’de yazar kadrosuna katıldılar. Bu arada yazı işleri müdürlüğüne Hasan Yılmaz, spor müdürlüğüne de Halit Kıvanç getirildi. Böylece kırk binlerde olan Yeni İstanbul’un tirajı yüzbinleri aştı.

1970’lerde gazetenin Genel Yayın Müdürlüğüne Yavuz Uzan getirilirken Yazı İşleri Müdürü Renda Poğda oldu. Bu dönemde Cemal Kutay, Teoman Erel, Nezihe Araz ve Ratıp Tahir Burak yazar kadrosunda yer alıyorlardı. Gazete 1 Nisan 1973’de isim değişikliğine giderek adını “İstanbul” olarak değiştirdi. Kemal Uzan 1 Mart 1981’de gazeteyi Alaettin Koçak’a sattı. 24 Aralık 1981’de gazete tekrar eski ismine dönerek “Yeni İstanbul” adını kullanmaya devam etti.

1980’li yıllarda gazetede o zengin ve geniş yazar kadrosu yoktu. Alâeddin Koçak’ın sahipliğini yaptığı Yeni İstanbul’un yazı işleri müdürlüğünü Güngör Çınar üstlendi. Daha sonra bu göreve Mehmet Zeki Akdağ getirildi. Gazetenin ilk sayfasında “demokrasiye, insan haklarına söz ve fikir hürriyetine bağlı milliyetçi, muhafazakâr, halk gazetesi” ifadesi korundu. Sade bir şekilde yayın hayatına devam eden gazetenin sahibi Alaeddin Koçak, “Ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün olan Türkiye’nin yüksek çıkarlarına hizmet etmeyi bir şeref vesilesi sayan gazetemiz bugün 47. yayın yılına girmiştir. Yayın çizgimizden taviz vermeden hizmetlerimizi sürdürmenin azmi ve gayreti içerisindeyiz” dedi.

Gazete resimlerden ve görsel malzemelerden arındırıldı. Gazetenin ilk sayfasında manşetten günlük haberler, 2. sayfasında “İnsan ve Toplum”, 3. sayfasında “Metropol”, 4. sayfasında “Dünya Döndükçe”, 5. sayfasında “Her Telden”, 6. sayfa “Spor”, 7. sayfa “Haberlerin Devamı” ve 8. sayfa “Arka Sayfa” bölümlerinden oluşuyordu. Gazetede yazar yok. Başyazılar da Yeni İstanbul imzasıyla yayınlanıyordu. Gazete bu şekilde 1996 yılına kadar yayınlanmaya devam etti. 1997 yılında gazetenin ismi tekrar “İstanbul” olarak değiştirildi. Günümüzde Baturhan Koçak’ın sahipliğini yaptığı gazetenin yazar kadrosunda Necdet Buluz, Şahin Zenginal, Abdullah Eraslan, Ahmet Özdemir, Dursun Özden yer almaktadır. Gazetenin yazı işleri müdürlüğünü Cavit Karaca yaparken yayın hayatına yerel gazete olarak sürdürmektedir.

Şerif DEMİR

KAYNAKÇA

BALİ Rifat N., “Unutulmuş Bir Tüccar ve Gazete Patronu Habip Edip Törehan”, **Toplumsal Tarih**, S. 209, (Mayıs 2011), s. 46-53

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA) Kurum No: 30 10 0 0 Yer No: 26 151 34

ÇAKMAK Diren, “Yeni İstanbul Gazetesi Gözünden 27 Mayıs’ın Anlamı”, **Gazi Akademik Bakış**, C.IV, S.8, (Yaz 2011), s. 113-125

DEMİR Şerif, “İktidar-Basın İlişkilerinin Türkiye’de Görünümü (1918-1960)”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, C. V, S.6, (December 2012), s.119-137

İNÜĞÜR, M. Nuri, **Türk Basın Tarihi**, Gazeteciler Cem. Yay., İstanbul 1992

KOLOĞLU, Orhan, **Osmanlıdan Günümüze Türkiye’de Basın**, İletişim Yay., İstanbul 1994

SELİM NÜZHET, **Türk Gazeteciliği**, İstanbul Matbuat Cem. Yay., İstanbul 1931

ŞAPOLYO, Enver Behnan, **Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönü ile Basın**, Ankara 1969

SÜSLÜ Hilal, **Yeni İstanbul Gazetesinin Siyasal Olaylara Yaklaşımı Çerçevesinde Muhalif Konumu 1960-1965**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkiye Cumhuriyeti ABD, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi), Ankara 2002

TOPUZ Hıfzı, **100 Soruda Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi**, Gerçek Yayınevi, İstanbul 1996

TOPUZ Hıfzı, **II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi**, Remzi Kitapevi, İstanbul 2011

ÜYEPAZARCI Erol, “Cumhuriyet Dönemi İstanbul Basını”, **Büyük İstanbul Tarihi**, C.VII, İsam, İstanbul 2020, s. 224-240

02/06/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yeni-istanbul-gazetesi/?pdf=5882> adresinden erişilmiştir